

ORUCUN HÜKÜMLERİ VE HİKMETLERİ

İbadetler kendi aralarında kısımlara ayrılır. Bu kısımları şöyle sıralamak mümkündür;

a-) Bedeni ibadetler; Namaz ve oruç gibi.

b-) Mali ibadetler; Sadece mal ile yapılan ibadetlerdir. Bunlar zekât, fıtır sadakası, kurban gibi olup imkân sahiplerinin yapmaları kendilerine gerekli olan ibadetlerdir.

c-) Hem bedeni hem mali olan ibadetler; Hac ibadeti gibi. Bu ibadet hem bedeninde şer'i özürleri bulunmayan hem de mali durumu hac yapmaya elverişli olan kimselere farzdır.

Görüldüğü üzere oruç ibadeti bedeni bir ibadettir. Oruç ibadetini yerine getirmek için mükellef olmak gerekir, o zaman mükellef kimdir, oruç tutmak kimlere farzdır bu konuları ilgili başlıklar halinde sunalım;

ORUCUN TARİFİ VE HÜKMÜ;

Orucun Tarifi; Oruç kelimesi farsçadır. Bu kelimenin Kur'an'da kullanılan karşılığı "Savm- Sıyam"dır. Savm kelimesi sözlükte; sözden ve her türlü fiilden kendini tutmak diye tarif edilmektedir.

Kur'an-ı Kerim' de kelime manası ile kullanılmıştır;

فكلى واشربى وقرى عينا فاما ترين من البشر احدا فقولى اى نذرت للرحمن صوما فلن اكلم اليوم انسيا

"Ye, iç gözün aydın olsun! Eğer insanlardan birini görürsen de ki; "Ben çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım." (Meryem, 26.)

Bu ayeti kerime de anlatıldığı üzere Meryem validemize Rahman' a oruç adaması emredilmiştir ki; bu oruç ayetin devamında ki "Bugün hiçbir insanla konuşmayacağım" cümlesinde de açıkça görüldüğü üzere; Susmak manasında bir oruçtur.

Istılahta Oruç; "Oruca ehil olmakla fecri sadıktan (imsak vaktinden) güneş batana kadar yemekten, içmekten ve cinsel ilişkiden Allah rızası niyeti ile uzak durmaktır." (bk, el-Halebî, Mülteka'l-Ebhur, shf. 73. tarihsiz.)

Orucun Hükmü; Orucun farzıyeti kitap (Kur'an), sünnet, icma-ı ümmet ve kıyas-ı fukaha ile sabit olmuştur. Orucun farzıyetini inkâr eden, alaya alan veya oruç ibadetini hafife alan kişi bu haller sebebiyle dinden çıkar.

Ayet-i Kerime' de şöyle buyrulmaktadır;

يا ايهاالذین آمنوا كتب علیکم الصیام كما كتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون

“ Ey iman edenler! Oruç takva sahibi olasınız diye sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılınmıştır.” (Bakara, 183.)
Hadis-i Şerifte ise şöyle buyrulmuştur;

عن ابن عمر : بني الاسلام على خمس شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله واقام الصلاة و ايتاء الزكاة والحج و صوم رمضان

Ibni Ömer (Radıyallahu anh) ‘ den rivayetle Nebi (aleyhisselam) şöyle buyurmuştur;

“ İslam beş şey üzerine bina edilmiştir; Allah tan başka ilah olmadığına ve Muhammed (aleyhisselam) ‘ in Allah’ ın resulü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve Ramazan orucunu tutmak.” (bk. Buhari, İman.)

ORUCUN VAKTİ

Kendisine oruç tutmak farz olan kişilerin bu ibadeti eda edebilecekleri zaman dilimi o ibadetin kendi mahsus vaktidir. Bu mahsus vakit Ramazan-ı Şerif ayıdır. Oruç ibadetinin bu mahsus vakti Kur’an-ı Kerim’ de şöyle anlatılmaktadır;

شهر رمضان الذى انزل فيه القرآن هدى للناس وبينات من الهدى والفرقان فمن شهد منكم الشهر

فليصمه

“ Ramazan ayı insanlara yol gösterici doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak kendisinde Kur’an indirilen aydır. Sizden her kim aya erişirse oruç tutsun.”
(Bakara, 185.)

Bu ayet-i kerimede görüldüğü üzere Ramazan orucu bir ay tutulacaktır. Nebi (as) efendimiz ayet-i kerimede ki “Şehr (ay)” kavramını şöyle açıklamaktadır;

عن عبد الله بن عمر: ان رسول الله (ص) : الشهر تسع و عشرون ليلة فلا تصوموا حتى تروه فان غمّ عليكم

فاكملوا العدة ثلاثين

Abdullah B. Ömer (Radıyallahu anh) ‘ den rivayetle Rasulullah (aleyhisselam) şöyle buyurmuştur; “ Ay yirmi dokuz gündür. Hilali görmeden oruca başlamayın. Hava size kapalı olursa o zaman da sayıyı otuza tamamlayın.” (bk. Buhari, Savm, 11.)

Bu hadis-i şeriften anlaşıldığı üzere Kameri ay yirmi dokuz gündür. Ancak bazen bu ay otuz gün çekebilir. Anlaşılması gereken şu ki Ramazan ayı bazen 29 bazen de 30 gün tutulur.

Oruçla alakalı vakit bildiren bir diğer ayette ise şöyle buyrulmaktadır;

اياما معدودات

“ Oruç sayılı günlerdedir.” (Bakara, 184.)

Bu ayeti kerime de orucun belli sayıda tutulacağını beyan etmektedir. O belli sayı ise bir önceki ayet-i kerim de belirtildiği üzere; “ ramazan ayının tamamıdır”.

Orucun ay olarak gerekli vakti anlaşıldığı üzere Ramazan ayıdır. Bu ay sabit olmadan oruca başlanamaz. Bunun sabitliği ise “Hilalin hareketleri” ile alakalıdır. Bu hilalin hareketleri eski dönemlerde özellikle astronomi ilminin gelişmediği toplumlarda gözle gözetlenerek yapılmıştır. Ayların girip girmediği ancak aya bakarak tespit edilmiştir. İşte bu ayın sabitliği için hilalin gözetlenmesi emredilmiştir.

Bu konuda Rasulullah efendimizin hadis-i şerifine baktığımızda asıl maksadın ayın girip girmediğinin sabitliğidir.

عن ابن عمر : سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم : اذا رايتم فصوموا واذا رايتموه فأفطروا فان غم عليكم فاقدروا له

İbni Ömer (ra) anlatıyor; “ *Rasulullah Efendimizin şöyle buyurduğunu işittim; “ Ayı gördüğünüzde oruç tutun. Ayı gördüğünüzde iftar edin. Şayet hava size kapalı olursa o zaman onu takdir edin.” (bk. Buhari, savm, 5.)*

Hava kapalı olduğunda ayın girdiğinin veya girmediğinin anlaşılması için bir takdir yoluna gidilmesinin emredilmesi teknik imkânların kullanılması ile ayın girdiğinin ve çıktığının ispatının bizler için geçerli olduğuna delalet eder.

Diğer bir nokta ise görmek sadece çıplak gözle olacak diye bir şart öne sürümeyiz. Önemli olan ayın hareketlerinin ay için girip girmediğinin takip edilmesidir. Bu takip ve gözetleme aynı zamanda teknik imkânlarla yapılması daha sıhhatli olacaktır. Şayet bunca teknik imkana rağmen hale ayın çıplak gözle gözetlenmesi gerektiğini iddia edersek bu iddia bizleri teknik imkanlardan uzak olmanın daha takva olacağı gibi bir neticeye götürür ki bu akıl ve Nebi (aleyhisselam) efendimizin yolu reddeder. Çünkü Nebi (aleyhisselam) Efendimiz bu şekilde ayın gözetlenmesini emretmesini mevcut içinde buldukları imkân ve bilgi ile alakalı kılmış ve şöyle buyurmuştur;

عن ابن عمر : انا امة امية لا نكتب ولا نحسب . الشهر هكذا و هكذا يعنى مرة تسعة و عشرون و مرة

ثلاثين

İbni Ömer (ra) ‘ den rivayetle Rasulullah (as) şöyle buyurmuştur; “ *Bizler ümmi bir toplumuz, hesap okuma yazma bilmeyiz. Ay şöyle şöyle olur; Bazen yirmi dokuz bazen de otuz gündür.” (bk. Buhari, Savm, 13; Ebu Davud, Savm, 4; Müslim, Sıyam, 15.)*

Bu hadis-i şerif Hilali gözetlemek gibi hadiseler de asıl olanın hesap olduğunu ancak o denemde ki astronomik bilgi kapasitesi buna müsait olmadığından her insanın zorlanmadan tecrübe ile yapabileceği çıplak gözle gözetleme emredilmiştir.

Kısacası; şu asırdaki son gelişmeler bizler için büyük bir nimet olup, astronomik hesaplarla beyan edilen Ramazan ayı başlangıcı ve bitimi ümmet için fitneden kurtulup, gönül rahatlığı ile ibadet yapabileceği bir bilgidir. Bu asırda itibar edilecek nokta her cemaatin kendi bir takım mutaassıp ve fıkha uymayan hal ve davranışları değil; bu noktadaki astronomik bilgiye dayanarak yapılan resmi açıklamalardır.

Orucun Gün Olarak Vakti

Bu konuda ayet-i kerime de şöyle buyrulmuştur;

“*Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmanız size helal kılındı. Onlar sizin için birer elbise siz de onlar için birer elbisesiniz. Allah sizin kendinize kötülük ettiğinizi bildi ve tövbenizi kabul etti, sizi bağışladı. Şimdi onlara yaklaşın ve Allah’ ın sizin için yazdıklarını isteyin. Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden ayırt edilinceye*

kadar yiyin, için, sonra geceye kadar orucu tamamlayın Mescitlerde ibadete çekilmiş olduğunuz anlarda kadınlara hiç yaklaşmayın. Bunlar Allah' ın yasak sınırlarıdır. Bu sınırları aşmayın. İşte böylece Allah insanlara açıklar.”(Bakara, 187.)

Bu ayet-i kerimede belirtildiği üzere oruç sabah “sabahın beyaz ipliği” ifadesinde belirtildiği üzere imsakten, “geceye kadar orucu tamamlayın” ifadesinde görüldüğü üzere güneş batana kadar devam eder. Bu vakit orucun gün olarak vaktidir.

ORUCUN ŞARTLARI

Sayılacak şu şartlar kendisinde bulunan kişiler ister eda olarak isterse kaza olarak Ramazan orucunu tutmakla mükellef olurlar;

1-) **İslam**; Müslüman olmak İslam şeriatının ferî amelleri ile ilgili ilahi hitabının şartıdır. Yani bir kişi müslüman olmadan İslam' da ki emirleri yapmaktan nehiyleri terk etmekten sorumlu değildir.

2-) **Akıl**; Akıl olmadan ilahi hitaba muhatap olunmaz.

3-) **Buluğ**; Çocuklar farz olan emirler ile mükellef değildirler.

4-) **Orucun farzietini bilmek**; Daru'l-harpte müslüman olan ve orada yaşayan kişi için şarttır. Bu durumda ki kişiye adaletli iki kişi veya bir kişi ile mesture iki kadın orucun farzietini bildirseler o kişi için farziet noktasında ki bilgi gerçekleşmiş olmaktadır.

ORUCUN EDASININ ŞARTLARI

Yukarıda sayılan şartları kendi toplayan kişi oruç tutmakla mükelleftir. Ancak bu kişinin içinde bulunduğu durumda bazı özür sayılan halleri varsa o kişi özürlü olduğu müddetçe orucunu tutmaz. Kişi bu sayılanlardan kurtulmadıkça onun hakkında eda-ı vucub hâsıl olmaz.

1-) **Hastalıktan Uzak Olmak**; Oruç tutamayacak hastalığı bulunan kişiye bu hastalığı bulunduğu dönemde orucunu eda etmesi şart değildir. Çünkü Allah (cc) şöyle buyurmaktadır;

“ فمن كان منكم مريضاً ” “Sizden her kim hasta olursa” (Bakara, 184)

2-) **Hayız ve Nifastan Uzak Olmak**; Hayız ve nifas gören bir kadın Ramazan orucunu ve diğer sair oruçları tutamaz. Ramazan orucundan tutamadıklarını sonradan tutamadığı günler adedinde kaza eder.

Bu konu ile alakalı olarak şöyle buyrulmaktadır;

عن معاذة قالت سألت عائشة فقالت : ما بال الحائض تقضى الصوم ولا تقضى الصلاة . قالت كان

يصيبنا ذلك مع رسول الله فنؤمر بقضاء الصوم ولا نؤمر بقضاء الصلاة .

“ Muaze (Radıyallahu anha) anlatıyor; “ Hz. Aişe (radıyallahu anha) ‘ ye hayızlıların hali ne olacak ? Orucu kaza ediyorlar da namazı kaza etmiyorlar.” Diye sordum. Aişe (radıyallahu anha) şöyle buyurdu; “ bu durum biz Rasulullah ile beraberken bizde de vardı.Bizler orucu kaza etmekle emir olunduk ancak namazı kaza etmekle emir olunmadık.” (bk. et-Tahanevi, l'lais'sünen, c. 9, shf. 172.)

İmam-ı Buhari hayızlı kadının oruç tutamayacağına dair bir bahis ayırmış ve şu hadisi rivayet etmiştir;

- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ إِلَى الْمُصَلَّى فَمَرَّ عَلَى

النِّسَاءِ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي أُرِيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ فَقُلْنَ وَبِمَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ تُكْثِرُنَّ
اللَّعْنَ وَتَكْفُرُنَّ الْعَشِيرَ مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلِ وَدِينٍ أَذْهَبَ لِلْبِّ الرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ قُلْنَ وَمَا
نُقْصَانِ دِينِنَا وَعَقْلِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ قُلْنَ بَلَى قَالَ
فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ عَقْلِهَا أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ قُلْنَ بَلَى قَالَ فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ دِينِهَا

Ebu Said El-Hudri (Radiyallahu Anhu)'dan rivayet edildiğine göre Rasul-i Ekrem şöyle buyurdu :

“Ey kadınlar! Çok sadaka veriniz ve çok istiğfar ediniz. Çünkü sizler bana cehennemden çoğunluğu olarak gösterildiniz.” Orada bulunan kadınlardan biri:

– Niçin Ya Rasulallah diye, sordu. Resul-i Ekrem de:

“Çünkü siz çok lanet eder ve kocamızın yaptığı iyilikleri unutursunuz. Akli başında adamların aklını çelen sizin gibisini görmedim.” Buyurdu. O kadın:

Aklımızın ve dinimizin eksikliği nedir? Diye sordu. Peygamberimiz:

“Kadının şahitliği, erkeğin şahitliğinin yarısı kadar değil mi? İşte bu durum, kadının aklının noksanlığındandır. Bir kadın hayız olduğu zaman namaz kılmaz ve oruç tutmaz, bu da dinin noksanlığındandır.”

Buhârî, Hayz 6, Küsuf 9, Zekât 44, Savm 41, Şehadat 12; Müslim, İman 132; Ebu Davud, Sünnet 15; Tirmizi, İman 67; İbn Mace, fiten 1

Bu hadis-i şerifte görüldüğü üzere hayızlı kadın namaz kılıp oruç tutamaz. Ancak orucunu sonradan tutamadığı günler adedince kaza eder.

Unutmamak gerekir ki hayız Allah'ın kadınlar hakkında ki bir kaderidir. Bununla alakalı olarak bir rivayette şöyledir;

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا تَقُولُ خَرَجْنَا لَا نَرَى إِلَّا الْحَجَّ ، فَلَمَّا كُنَّا بِسِرْفَ حِصْتُ ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ

ﷺ وَأَنَا أَبْكِي قَالَ مَا لِكَ أَنْفِستِ قُلْتُ نَعَمْ . قَالَ إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ فَأَقْضِي مَا يَقْضِي

الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ قَالَتْ وَصَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ نِسَائِهِ بِالْبَقَرِ

Aişe (Radiyallahu Anha) anlatıyor.”Hacc'dan başka bir niyetimiz olmadığı halde Medine'den çıktık Şerif'e gelince adet oldum. Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem yanıma girdi. Ben (Haccın görevlerini yerine getiremeyeceğim diye) ağlıyordum. Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem:

“Neyin var senin yoksa adet mi oldun?” buyurdu. Hz. Aişe “Evet” dedi. Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem:

“Muhakkak ki bu adet hali, Allah Teala Hz. 'inin Âdem Aleyhisselam'ın kız evlatlarına takdir ettiği bir husustur. Şimdi sen hacıların yapa-cağı her işi yap, yalnız Kâbe'yi tavaf etme.” buyurdu. Hz. Aişe (Radiyallahu Anha): “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımları için sığır kurban etti” dedi.

(bk.Buhârî, Hayz 1, 21, 22, Savm 24; Müslim, Hayz 5, Hacc. 119; İbn-i Mace, taharet 121; Nesâî, Taharet 128.)

3-) İkamet; *Ayet-i kerime* de belirtildiği üzere sefer halinde bulunanlara o halde orucu eda etmeleri farz değildir. Burada ki seferlikten maksat; 90.km. lik bir yolculuğa niyet ederek evden çıkmaktan başlayıp onbeş günden az kalacağı yer olan vatan-ı suknada ki özel haldir.

او على سفر فعدة من ايام اخر

“ Seferde olan diğer günlerde kaza eder.” (Bakara, 184.)

ORUCUN EDA OLARAK SIHHATİNİN ŞARTLARI

- 1-) *Niyet*; Her güne kendi vaktinde niyet etmek.
- 2-) *Oruca engel hallerden kesilmek*; Hayız ve nifas gibi.
- 3-) *Orucu bozacak hallerin bulunmaması gerekir*; Orucun edası için kişinin orucun vaktinde orucu bozacak hallerde bulunması gerekmektedir.

ORUCA NİYET ETMEK

Niyet konusunu niyetin yapılma vaktine ve şartiyetine göre kısımlara ayırarak değerlendireceğiz;

1-) *Geceden yapılması ve açıkça tayini şart olmayan oruçlar*

a-) Ramazan-ı Şerif orucunun edası.

b-) Gününde eda edilen nezir-i muayyen (kişinin zamanını kesin olarak belirlediği nezredilen oruç.) Kişi bu durumda gece veya gündüzün yarısına (kuşluk vaktine) kadar niyet ederse orucu sahihtir. Kişi bu niyeti ile nezirin sorumluluğundan kurtulmuş olur.

c-) Nafilelerin edasında;

Bu saydığımız üç yerde geceden niyet etmek sahihtir. En efdali bu vakitte niyet etmektir Ancak bunlarda niyeti gece yapmak şart değildir.

Niyetin hakikatı; Kişinin kalbi ile gelecek günün orucunu kast etmesidir. Bir mümin Ramazan ayı gecelerinde bundan hali değildir. Ancak adak oruçları bundan müstesnadır. Çünkü nezirlerde (adaklarda) kalpte böyle bir arzu her zaman bulunmaz. Bu nedenle nezirlerde mutlaka özel olarak kalple niyet etmek gerekir. Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere gece oruç kastı ile sahura kalkmak ve hatta yatarken ertesi günün orucunu arzulamak niyet olacaktır. Ancak nezirler özel olarak niyetle sahih olurlar.

Niyeti dil ile konuşarak yapmak şart değildir. Niyet bir kasıt ve arzudur, bu nedenle bu arzunun ve kastın asıl yeri kalptir.

Geceden niyetini yapmayan kişinin orucuna getireceği olumsuzluk ancak orucun kemalatına yönelik bir olumsuz davranış olur. Fakat fecirden itibaren orucu bozacak haller yapılmadıysa oruca gündüz niyet etmek sahihtir.

Bu saydığımız üç çeşit oruca gün ortasına kadar niyet etmenin sahihliğinin sebebi şudur; Niyette önemli olan niyetin günün çoğunda bulunmasıdır. Bu vakte kadar niyet yapılmıca günün çoğunda niyet bunduğundan günün tamamında niyet bulunmuş diye hükmedilmektedir.

Burada niyetin yapılmasının devam edeceği vakit ; “*dahva-ı kubra الضحوة الكبرى* “ dır. Bu vakit şer-i günün yarısıdır. Bu vakit; fecrin doğuşundan (imsakten) zevalden önceki istiva (güneşin öğlede tepede olduğu vakit) anına kadar devam eder. Bu vakit ise öğle namazından önceki kerahet vaktinin başlangıcına kadardır.

Kişi zeval vaktinin(güneşin tekrar akmaya başladığı ve öğle namazının vaktinin başladığı anda) başında niyet yapsa niyetinin sıhhati kaçmış olur.

Sıhhatli ve ikamet anında olan kişi Ramazan ayında başka bir farz veya vacib oruca niyet etse niyet geçerli olmaz.

Misafir ve hastanın da mutlak olan niyetleri Ramazan ayı orucu sayılır.

2-) Niyetin tayini ve geceden yapılması şart olan oruçlar;

a-) Ramazan-ı şerifin kazası,

b-) Başlanıp bozulmuş olan nafilenin kazası,

c-) Tüm çeşitleri ile keffaret oruçları,

d-) Mutlak nezirler; Bunlar bir zamana bağlı kılınmamış ancak bir şarta veya bir şeyin meydana gelmesine bağlanmış olan oruçlardır.

Örneğin; “Allah benim hastalığıma şifa verirse bir gün oruç tutacağım” demek gibi.

Bu sayılanlar geceden veya fecrin doğuşuna yakın bir vakitte; hususi bir niyetle eda edilir.

Bu oruçlarda niyetin fecrin doğmasına kadar devam etmesi şarttır. Şayet kişi gece fecirden önce niyetinden vazgeçerse oruçlu olmaz. Bu nedenle gündüz orucunu bozacak bir iş yapsa o kişiye niyetinden dönerek orucu kestiğinden sadece kaza gerekir.

ORUCUN KISIMLARI

1-) Farz oruçlar;

a-) Ramazan ayının edası ve kazası farzdır.

b-) Keffaret oruçları; zihar, katil, yemin, hacda ihramda avlanmanın cezası olan keffaret ve ihramda eza verenin fidye orucu.

Bunlar kesin kati delille sabit oldukları için farz oruçlardır.

2-) Vacib oruçlar;

a-) Nafile başlanmış ve bozulmuş orucun kazası

b-) Nezir edilmiş itikâfın orucu.

c-) Nezir oruçları

3-) Sünnet oruçlar;

Hicri aylardan Muharrem'in onun da ayın dokuzu beraber oruç tutmak. Bu orucu tutacak olan şayet Muharrem ayının dokuzun da oruç tutamamış ise ayın onu ile on birinde oruçlu olması gerekir. Bu oruç “Aşure” orucudur.

4-) Mendup oruçlar;

a-) Hicri aylardan üç gün oruç tutmak menduptur. Çünkü bir iyiliğe on misli ile mükâfat verileceğinden böylece tüm bir ay oruçlu geçirilmiş gibi olmaktadır. Bu üç gün orucunda “Eyyam-ı biz” ayın en parlak olduğu günler denilen günler de olması menduptur. Bu günler ise hicri ayların on üç, on dört ve on beşinci günleridir.

Rasulullah Aleyhisselam' tan bu konuda şu rivayet vardır;

عن ابن ملحان القيسعن ابيه: كان رسول الله صلى الله عليه و سلم . يامرنا ان نصوم البيض ثلاث عشرة و اربع عشرة

و خمس عشرة و قال : هن كهيئة الدهر

İbni Milhan El-Kaysi Babası tariki ile şöyle anlatıyor;

“ Rasulullah Aleyhisselam bizlere eyyam-i biz de(ayın on üçü, on dördü ve on beşinde) oruç tutmamızı emreder ve şöyle buyururdu; “ Bu günlerde oruç tutmak bütün bir ay oruç tutmak gibidir” (bk. Ebu Davud, Savm, 68.)

b-) Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutmak

Bununla alakalı olarak Rasulullah Aleyhisselam şöyle buyurmaktadır;

تعرض الاعمال يوم الاثنين و الخميس فاحب ان يعرض عملي و انا صائم

“ Ameller pazartesi ve Perşembe günleri Allah’ a arz olunur, ben bu günlerde oruçlu iken amelimin arz olunmasından hoşlanıyorum.” (bk.)

c-) Şevval ayından altı gün oruç tutmak,

d-) Yapılması sünnetle istenen ve kendine vaatlerin bulunduğu oruçlar menduptur.

Örneğin Davud Aleyhisselam’ın orucu, bu oruç hakkında Rasulullah Aleyhisselam şöyle buyurmaktadır;

احب الصيام الى الله صيام داود و احب الصلوة الى الله صلاة داود كان ينام نصفه ويقوم ثلثه و ينام

سدسه وكان يفطر يوما ويصوم يوما

“ Oruçların Allah’ a en sevimsisi Davud Aleyhisselam’ ın orucudur. Namazın da Allah’ a en sevimsisi Davud Aleyhisselam’ ın namazıdır. Davud Aleyhisselam bazen gecenin yarısını uyur üçte birinde ise ibadet ederdi. Bazen ise gecenin altıda birinde uyurdu. Yine Davud Aleyhisselam bir gün oruç tutmaz bir gün oruç tutardı.” (bk. Ebu Davud, Savm, 67.)

5-) Nafile oruçlar;

Bu açıkladıklarımızın dışında kalan ve Şari tarafından mekruhluğu açıklanmamış ve belli bir vakte has kılınmayan oruçlardır.

6-) Mekruh oruçlar;

Mekruh oruçlar kendi arasında iki kısma ayrılmaktadır;

a-) Tenzihen Mekruh Oruçlar;

Aşure günü orucunu Muharrem ayının dokuzu veya on birinden ayrı tek tutmak,

b-) Tahrimen Mekruh Oruçlar;

1-) Bayram günlerinde oruç tutmak yani Ramazan bayramının birinci günü ile Kurban bayramının dört günü oruç tutmak caiz değildir. Çünkü Allah’ ın kulları için koyduğu ziyafetten yüz çevirme ve emre muhalefet vardır.

2-) Sadece Cuma günü tek olarak oruç tutmak.

3-) Sadece Cumartesi günü tek oruç tutmak.

4-) Mihrican günü oruç tutmak,

5-) Visal orucu tutmak, Visal Orucu; Güneş battıktan sonra kişinin iftar etmeden o günün orucunu gelecek güne oruca bitiştiresidir. Bu oruç yasaktır.

6-) Bütün seneyi oruçlu geçirmek tahrimen mekruh oruçlardandır. (bk. Et-Tahtavi, shf. 526-529.)

ORUCUN HİKMETLERİ;

Allah Teala bazı ibadetlerde birçok hikmetler koymuştur. Bazı ibadetlerde ise hikmetten ziyade “taabbudilik” vardır. Yani kulluğun temel manası olan “teslimiyet” bu taabbudi olan emirlerde daha çok öne çıkmaktadır. İşte bu ibadetlerde yani

teslimiyetten başka hikmeti anlayamayan da kul aklını öne çıkarması ona hiçbir yarar sağlamaz. Sadece teslimiyet ile bu ibadeti ifa eder.

Birde bunların dışında kendilerinde birçok hikmetler bulunan ibadetler vardır. Bu ibadetler ve bu tür emirler “ *ta’lili*” diye adlandırılır. İşte oruç ibadeti bunlardan biridir ki kendisinde birçok hikmetler vardır bu hikmetlerin bazıları hadislerde açıklanmıştır. Bu hikmetleri sıralamaya girmeden şunu belirtelim ki ibadet sadece Allah rızası için yapılır. Bu ibadetler de asıl olan Razi-ı Bari dir. Hiçbir zaman hikmet hedeflenerek ibadet yapılmaz. Yapılan ibadetin neticesinde gelecek olan zahir ve batın bir lezzet sadece o ibadetin bizim farkına varabildiğimiz birer hikmetini teşkil etmektedir. Ancak ana gaye hiçbir zaman o ibadetin hikmetleri değildir.

“ Beden ve ruh yönünden temizlenmenin bir yolu da oruçtur. Kur’an’ da ; “ *Takva sahibi olmanız için sizden evvelkiler gibi size de oruç farz kılınmıştır.*” (*Bakara, 183.*) buyrulmaktadır ki bu ayet ve diğer bu yöne işaret eden ayetler asıl maksadın ruh temizliği olduğunu ortaya koymaktadır. “*Allah katında en değerli olanınız en çok takva sahibi olanınızdır.*” (*Hucurat,*) ayeti de bizlere ruhlarını her türlü nefret uyandıran ve gadab-ı ilahi yi gerektiren kötü fiil ve davranışlardan kurtulanların Allah katında en yüce insanlar olduklarını haber vermektedir.

Orucun birçok hikmeti vardır. Bu hikmetlerden sadece bazılarını sıralayacağız;

Kemaleddin B. Humam es-Sivasi (rh. a) bu konuda şöyle buyurmaktadır;

1-) Oruçla nefsi emmare sükûnet bulur. Azaları ve cinsi organları kullanarak kuvvet bulan nefsin şehvi arzuları oruçla kırılır.

2-) Oruç fakirlere karşı merhametli olmayı öğretir.

3-) Oruçlu zaman zaman fakirlerin katlandıkları zorluklara tahammül göstererek onlar gibi yaşar ve onların sıkıntılarını daha iyi kavrar ve bu davranışı ile Allah katında ki mertebesi artar. (bk. İbni Humam, Fethu’l-Kadir, c. 2, shf. 43.)

Oruçta nefse karşı bir muahede (karşı koyma) olduğundan Allah’ a yaklaşmak vardır. Oruçtaki bu muahede iki noktada olur. Birincisi; Nefis iştahın olduğu anda yemekten uzak tutulur.

İkincisi; Uykunun tatlı anında kişi uyanık olur. Yine bu muahededen biri de dili muhafaza etmek ve Allah’ ın yüce kıldığına kulunda tazim göstermesidir..... “*Ramazan*” kelimesi Arapçada “*irmaz*” dan türemiştir ki bunun manası da; Yakmaktır. Ramazan ayda günahları yakmaktadır. (bk, Es-Serahsi, Mabsut, c.3, shf. 54-55.)

Oruç sıhhat verir; Rasulullah efendimiz bu konuda şöyle buyurmaktadır;

عن ابى هريرة : صوموا تصحوا

Ebu Hureyre (radiyallahu anh) den rivayetle Rasulullah Aleyhisselam şöyle buyurmaktadır; “ *Oruç tutun sıhhat bulursunuz.*” (bk. *El-Münavi, Feyzu’l-Kadir, c. 4, shf. 272. H.No; 5060.*)

ORUCU BOZMAYAN HALLER

1-) Unutarak yemek, içmek ve cinsel ilişki de bulunmak. Nebi Aleyhisselam efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştur;

إذا أكل الصائم ناسيا فانما رزق ساقه الله اليه فلا قضاء عليه

“ *Oruçlu unutarak yerse bu onun için bir rızıktır ki Allah o rızkı ona akıtmıştır. Bundan sebeple ona kaza yoktur.*” (bk.)

Unutarak orucunu bozan kişinin orucunu tamamlamaya gücü varsa onun unutarak yemek yediğini gören hatırlatır. Orucu tamamlamaya gücü olana hatırlatma yapmamak tahrimen mekruhtur.

Ancak unutan kişinin tamamlamaya gücü yoksa en evla olanı bu durumdaki kişiye hatırlatmamaktır.

2-) Kişi kadına baksa veya onu düşünse ve bu bakma ve düşünmesi devam edip kişiden meni gelse orucu bozulmaz. Çünkü bu kişiden cinsel ilişkinin ne şekli nede manası hâsıl olmuştur.

3-) Kişi vücudunu yağlasa veya sürme kullansa ve sürmenin tadını bu şekilde boğazında hissetse veya sürmenin rengini tükürüğünde veya balgamında görse de orucu bozulmaz.

4-) Kişi kan aldırrsa orucu bozulmaz. Bu konuda şu rivayet bizler için delildir;

لأنه صلى الله عليه وسلم : احتجم وهو محرم واحتجم وهو صائم

“ Çünkü Nebi (Aleyhisselam) ihramlıyken ve oruçlu iken (hacamat yaptırmıştır) kan aldırıştır.” (bk.)

5-) Gıybet yapmak;

6-) Kişi orucu bozmaya niyetlense ancak orucunu bozmasa bu niyeti ile orucu bozulmaz.

7-) Kendi isteği olmadan ve engelleyemediğinden boğazına duman kaçsa orucu bozulmaz. Ancak kişinin kendi isteği ile boğazına duman soksa bu dumanı içe çekmek orucu bozar.

8-) Kişinin boğazına değirmen tozu kaçsa orucu bozulmaz.

9-) Kişi uyusa ve ihtilam yolu ile cünüp olsa orucu bozulmaz.

10-) Oruçlunun boğazına sinek kaçsa oruç bozulmaz. Ancak kişinin boğazına gözyaşları, teri, burun kanı, yağmur veya kar kaçsa orucu bozulur. Çünkü ağzını kapatması mümkündür.

11-) Kişi cünüp olarak sabahlasa orucu bozulmaz.

12-) Kişi cünüp sabahladıktan sonra cünüplüğü akşama kadar devam etse orucu bozulmaz.

13-) Bir erkek idrar deliğine su dökse veya yağ koysa orucu bozulmaz.

14-) Bir kişi ırmağa (veya herhangi bir su havuzuna) dalsa ve kulağına su kaçsa orucu bozulmaz.

15-) Kişi bir ağaç v.b. ile kulağını kaşısa ve ağaç üzerine kir çıksa ve sonra defalarca kulağını (kaşadığının üzerinde kir olduğu halde) defalarca kaşısa orucu bozulmaz.

16-) Kişinin başından sümük inse ve kişi onu kasten genzine çekse ve yutsa orucu bozulmaz.

17-) Kişinin kendi isteği olmadan ağız dolusu da olsa kusması orucunu bozmaz.

18-) Yine, kişinin gelen ağız dolusu kusmuğu kendi arzusu olmadan yutması orucunu bozmaz. Sahih olan görüşte budur.

19-) Sahih olan görüşe göre ağız dolusu olmaksızın kasti kusmakta orucu bozmaz.

20-) Yine kişinin ağız dolusu olmaksızın zora ki gelen kusmuğu tekrar geriye çevirmesi ile de oruç bozulmaz.

21-) Kişinin dişleri arasında kalmış nohut tanesi kadar şeyleri yemekle orucu bozulmaz.

ORUCU BOZUP KEFFARET GEREKTİREN HALLER

- 1-) Oruçlu olan bir kimse Ramazan-ı Şerif orucunda kasten bir insanın ön veya arka tarafından birine cinsi mukarenette bulunursa kefarete gerekir.
- 2-) Oruçlu bir kimseye kendi rızası ile cinsi mukarenette bulunulursa kendine cinsel ilişki yapılan kefarete gerekir.
- 3-) Gıda ve ilaç olan bir şeyi yemek ve içmekle kefarete gerekir.
- 4-) Yine böylece, kan aldırıp, gıybet ettikten sonra orucum bozuldu zannederek orucunu kasten bozması ile kefarete gerekir.

Ramazan orucundan sebep tutulması gereken Kefarete orucu iki ay aralıksız tutulur. Bu konuda Rasulullah Aleyhisselam şöyle buyurmuştur;

قال عليه السلام: من أفطر في رمضان فعليه ما على المظاهر

“ Rasulullah (Aleyhisselam) şöyle buyurmuştur; “ Ramazan da orucunu bozana zihar yapana gereken lazım gelir” (bk. Ez-Zeyla’i, Nasbu’r-Raye, c. 2, shf. 473. Beyrut, 1996.)

Ramazan orucunun kasten bozulması ile keffarete gerekeceği hakkında bir başka rivayette şudur;

Ebu Hureyre (Radıyallahu anh) anlatıyor;

Rasulullah’ a bir adam geldi ve “Ey Allah’ın Resülü ben helak oldum” dedi. Rasulullah(Aleyhisselam); “Seni helak eden nedir?” diye sorunca adam; “Ramazan orucunda hanımına cinsel ilişkide bulundum” dedi. Rasulullah (Aleyhisselam); “Bir köle azat edebilir misin?” diye sordu. Adam; “Hayır” dedi. Rasulullah (Aleyhisselam) ; “Peşe peşe iki ay oruç tutmaya güç yetirebilir misin ?” diye tekrar sordu. Adam; “Hayır” dedi. Rasulullah Aleyhisselam; “Atmış fakiri doyurmaya gücün yeter mi ?” diye sordu adam hayır diye cevap verdi. Sonra adam oturdu. Rasulullah’ a içerisinde hurma dolu bir getirildi; Rasulullah (Aleyhisselam) ; “Bunu (orucun için) tasadduk et” buyurdu. Adam ; “ Benden fakirine mi? Medinenin yakıcı iki kayalığı arasında benim ailemden daha çok ihtiyacı olan yoktur.” Dedi. Rasulullah (Aleyhisselam) kesici dişleri gözükmeye kadar güldü ve “ git ve onu ailene yedir.” Buyurdu. (bk. Buhari, Savm, 31; Müslim, Sıyam, 81.)

Bu hadislerle dayanılarak kasten Ramazan-ı şerifte oruç bozmakla kefarete gerekmektedir.

ORUCU BOZUP KEFFARETE GEREKTİRMEYEN DURUMLAR

- 1-) Oruçlu olan bir kimse hateen veya zorla orucu bozdurulsa sadece kaza gerekir.
- 2-) Kişi iğne vurdurmakla sadece kaza gerekir.
- 3-) Kişi burnuna ilaç çekse orucu bozulup sadece kaza gerekir.
- 4-) Kişi kulağına yağ damlatsa ve içeriye kadar derin olan yaraya veya dimağa kadar derin bir yaraya yaş bir ilaç koysa bu ilaçlar yaranın içerisine veya dimağına ulaşırsa oruç bozulur.
- 5-) Oruçlu kimse çakıl taşı veya demir yutsa orucu bozulur. Sadece kaza gerekir. Adeten yenilen bir şey yenilirse kefarete gerekir.
- 6-) Bir kimse pişmemiş arpa, kâğıt, toprak yese kefarete lazım gelmez. Sadece orucu bozulur kaza gerekir.
- 7-) Kişi isteyerek ağız dolusu kusarsa kaza gerekir.
- 8-) Sabah olduğu halde gece zannederek sahur yemeğini yerse veya güneş batmadığı halde güneşin battığını zannederek yerse oruç bozulur. Keffarete gerekmeyp sadece kaza gerekir.

9-) Unutarak yedikten sonra orucunun bozulduğunu zannederek kasten yerse sadece kaza gerekir. Ancak Bir kişi unutarak yemenin orucu bozmadığını bildiği halde unutarak yedikten sonra kasten orucunu bozarsa kefarete gerekir. Çünkü “zan” diye ifade edilen yakın bilginin olmamasıdır.

10-) Kişi uyurken boğazına su dökülse sadece kaza gerekir.

11-) Bir kadın uyurken kendisine cinsel ilişkide bulunulsa sadece kaza gerekir.

12-) Deli olan bir kadına cinsel ilişkide bulunulsa sadece kaza gerekir.

13-) Ramazan ayında hem oruç tutmaya hem orucu yemeye niyet etmese yani niyetinde oruç tutmak olmasa kişiye sadece kaza gerekir.

Bir kimse orucu niyet etmese ve sabahlayıp yese Ebu Yusuf ve İmam-ı Muhammed *Rahimehumallaha* göre kefarete vaciptir. İmam-ı Azam’ a göre kefarete değil sadece kaza lazımdır. Ebu Yusuf ve İmam-ı Muhammed'e göre geceden niyet etmeyen bir kimse zaval vaktinden önce yerse keffarete lazımdır. (bk. El-Merğınani, el-Hidaye, c.1. shf. 129. İstanbul, 1991.)